

Europa-
Kommissionen

2019 Tilstandsrapport om uddannelse

Danmark

Sådan kontakter du EU

Europe Direct er en tjeneste, der besvarer spørgsmål om EU.

Kontakt Europe Direct:

- på gratisnummer: 00 800 6 7 8 9 10 11 (visse operatører tager betaling for disse opkald)
- på følgende nummer: +32 22999696 eller
- pr. e-mail: https://europa.eu/european-union/contact_da

Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor, 2019

© Den Europæiske Union, 2019

Videreanvendelse tilladt med kildeangivelse. Videreanvendelsesbestemmelserne for Europa-Kommissionens dokumenter er reguleret af afgørelse 2011/833/EU (EUT L 330 af 14.12.2011, s. 39).

Ved enhver anvendelse eller gengivelse af fotos eller andet materiale, der ikke er omfattet af EU's ophavsret, skal der indhentes tilladelse direkte fra indehaverne af ophavsrettighederne.

PRINT	ISBN 978-92-76-09413-5	ISSN 2466-9989	doi: 10.2766/543110	NC-AN-19-016-DA-C
PDF	ISBN 978-92-76-09415-9	ISSN 2466-9997	doi: 10.2766/505048	NC-AN-19-016-DA-N

Cover image: composition with images © istock.com

Rapporten om uddannelsesovervågning 2019

DANMARK

Bind 2 i rapporten om uddannelsesovervågning 2019 indeholder 28 individuelle landerapporter. Den bygger på den nyeste kvantitative og kvalitative dokumentation med henblik på at fremlægge og vurdere de vigtigste nylige og igangværende politiske foranstaltninger i hver enkelt EU-medlemsstat. Den supplerer derfor andre informationskilder med beskrivelser af nationale uddannelsessystemer.

Afsnit 1 indeholder en statistisk oversigt over de vigtigste indikatorer inden for uddannelse. Afsnit 2 udpeger kort de vigtigste styrker og udfordringer i landets uddannelsessystem. Afsnit 3 fokuserer på lærere og udfordringer i lærerfaget. Afsnit 4 ser på investeringer i uddannelse. Afsnit 5 omhandler politikker til modernisering af førskoleuddannelse og skoleuddannelse. Afsnit 6 drøfter foranstaltninger til modernisering af videregående uddannelse. Endelig omfatter afsnit 7 erhvervsuddannelse, mens afsnit 8 omfatter voksenuddannelse.

Manuskriptet blev færdiggjort den 26. august 2019.

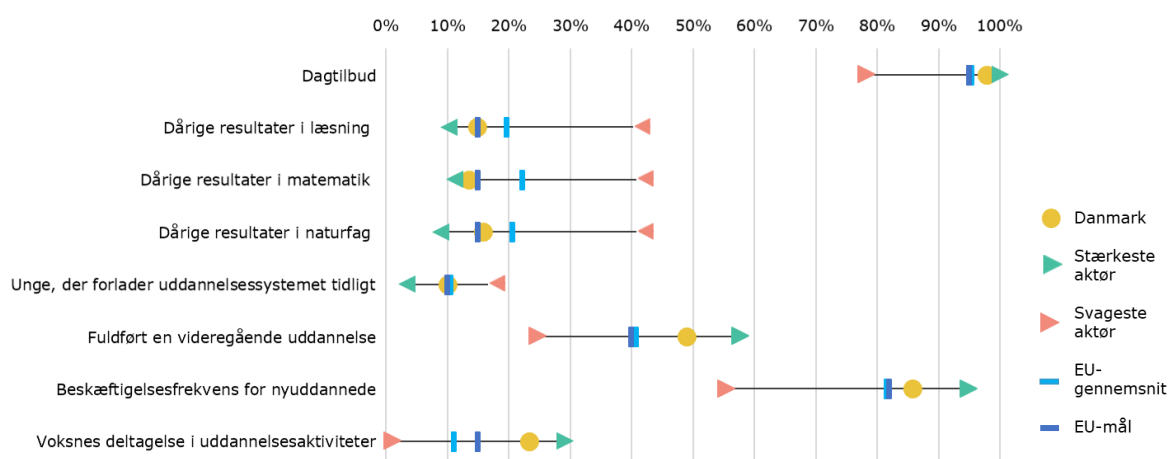
Der er yderligere baggrundsoplysninger online på (ec.europa.eu/education/monitor)

1. Nøgleindikatorer

		Danmark		EU-gennemsnit	
		2009	2018	2009	2018
ET 2020-referenceværdier					
Unge, der forlader uddannelsessystemet tidligt (18-24 år)		11,3%	10,2%	14,2%	10,6%
Fuldført en videregående uddannelse (30-34 år)		40,7%	49,1%	32,3%	40,7%
Dagtilbud (fra 4 år til den undervisningspligtige alder)		91,9%	98,0% ¹⁷	90,8%	95,4% ^{17,d}
Andel af 15-årige som er lavt præsterende i:	Læsning	15,2%	15,0% ¹⁵	19,5% ^{EU27}	19,7% ¹⁵
	Matematik	17,1%	13,6% ¹⁵	22,3% ^{EU27}	22,2% ¹⁵
	Naturfag	16,6%	15,9% ¹⁵	17,7% ^{EU27}	20,6% ¹⁵
Beskæftigelsesfrekvens for nyuddannede efter uddannelsesniveau (20-34 år, der har forladt uddannelsessystemet 1-3 år før referenceåret)	ISCED 3-8 (i alt)	87,9%	85,9%	78,3%	81,6%
Voksnes deltagelse i uddannelsesaktiviteter (25-64 år)	ISCED 0-8 (i alt)	31,3%	23,5%	9,5%	11,1%
Studentermobilitet	Uddannelsesmobile dimittender (ISCED 5-8)	:	1,5% ¹⁷	:	3,6% ¹⁷
	Meritmobile dimittender (ISCED 5-8)	:	9,2% ¹⁷	:	8,0% ¹⁷
Andre baggrundsindikatorer					
Investeringer i uddannelse	Offentlige udgifter til uddannelse i procent af BNP	6,9%	6,5% ¹⁷	5,2%	4,6% ¹⁷
	ISCED 0	€8 353 ¹²	:	:	€6 111 ^{15,d}
	ISCED 1	€8 385 ¹²	:	€5 812 ^{12,d}	€6 248 ^{15,d}
	ISCED 2	€8 773 ¹²	:	€6 937 ^{12,d}	€7 243 ^{15,d}
	ISCED 3-4	€7 624 ¹²	:	:	€7 730 ^{14,d}
	ISCED 5-8	:	:	€10 549 ^{12,d}	€11 413 ^{15,d}
Unge, der forlader uddannelsessystemet tidligt (18-24 år)	Født i landet	11,0%	10,2%	13,1%	9,5%
	Født i udlandet	15,8% ^u	9,9% ^u	26,1%	20,2%
Fuldført en videregående uddannelse (30-34 år)	Født i landet	42,4%	47,9%	33,1%	41,3%
	Født i udlandet	27,5%	53,1%	27,7%	37,8%
Beskæftigelsesfrekvens for nyuddannede efter uddannelsesniveau (20-34 år, der har forladt uddannelsessystemet 1-3 år før referenceåret)	ISCED 3-4	84,2%	83,4%	72,5%	76,8%
	ISCED 5-8	91,0%	87,8%	83,8%	85,5%

Kilder: Eurostat; OECD (PISA); Tallene for læringsmobilitet beregnes af Europa-Kommissionens Fælles Forskningscenter ud fra UOE-data. Yderligere oplysninger findes i bilag I og i bind 1 (ec.europa.eu/education/monitor). Bemærkninger: EU's PISA-gennemsnit i 2009 omfatter ikke Cypern; d = definition varierer, u = lav pålidelighed, p = foreløbig, 15 = 2015, 17 = 2017.

Figur 1 Position i forhold til de stærkeste og svageste aktører

Kilde: Beregninger fra Europa-Kommissionen, Generaldirektoratet for Uddannelse, Ungdom, Kultur og Sport (GD EAC), baseret på data fra Eurostat (LFS 2018, UOE 2017) og OECD (PISA 2015).

2. Hovedpunkter

- Ændringer af universitetsuddannelser gør dem mere fleksible og arbejdsmarkedsvenlige, men der er fortsat behov for flere dimittender fra STEM-fagene.
- Antallet af lærepladser er steget, og der træffes foranstaltninger til fremme af voksenuddannelse.
- Færre udgifter til uddannelse har indvirkning på skoler og universiteter.
- Der er betydelige lokale forskelle i uddannelsesresultaterne hos unge med indvandrerbaggrund.

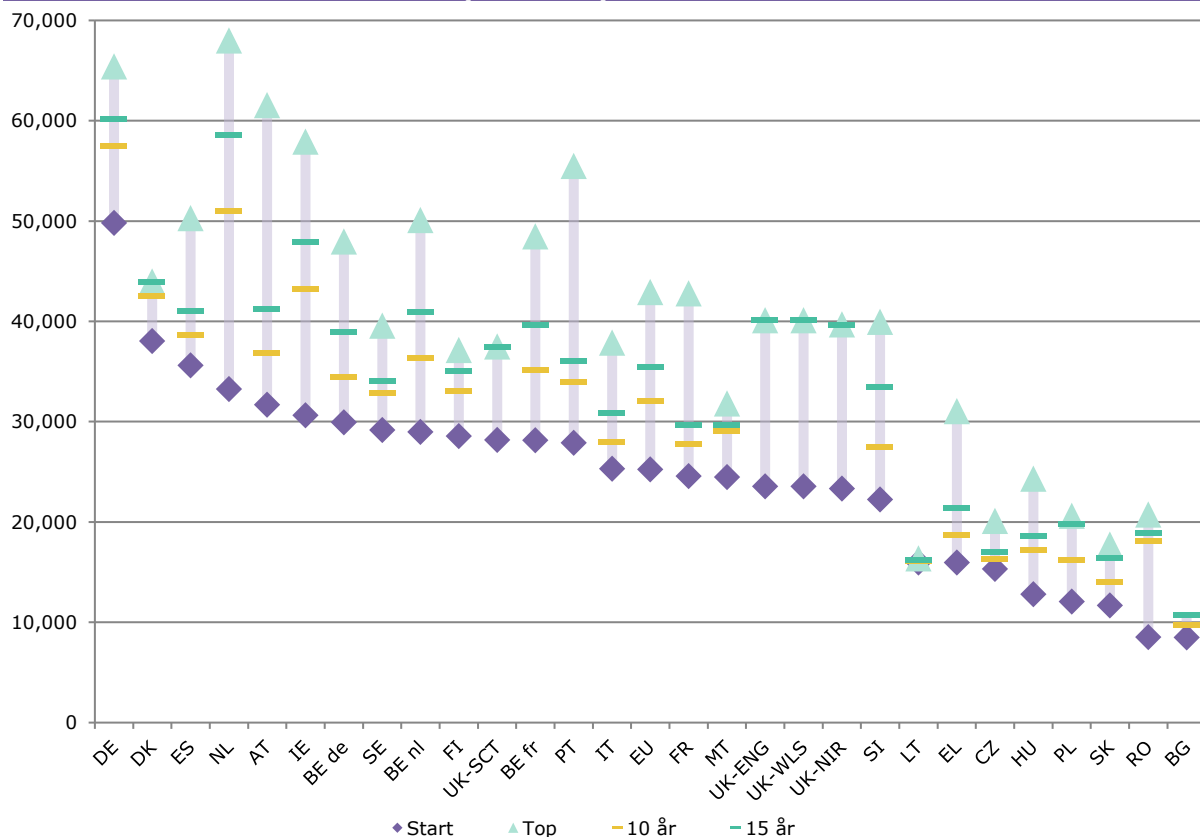
3. Fokus på lærere

Danmark står over for en mangel på lærere og et stigende antal elever i klasserne. 45 % af lærerne på sekundæruddannelsens første trin er 50 år eller ældre, hvilket er 10 procentpoint over EU-gennemsnittet. Antallet af lærere blev over længere tid reduceret med 11,8 % mellem 2009 og 2018, hvilket er mere markant end det samtidige fald i elevtallet på 7 % (Danmarks Lærerforening, 2018). Den landsdækkende mangel på lærere fremgår af stigningen i klassernes gennemsnitsstørrelse på primær- og sekundærtrinnet mellem 2005 og 2016 på henholdsvis 10 % og 9 % til 21 elever pr. klasse (OECD, 2018). Behovet for at tiltrække lærere har blandt andre årsager motiveret kommunerne til at indgå lokale aftaler med lærerforeningerne. I 2017/2018 havde 70 ud af 98 kommuner indgået aftaler om arbejdstid, fleksibel arbejdstid, definition af opgaver, herunder forberedelse, efteruddannelse og evaluering. Danmark er opdelt i fem forskellige regioner, der giver mulighed for forskellige lønniveauer. Fagforeningerne har nu aftalt, at en del af lønnen kan forhandles med hver enkelt skole, hvilket fører til nye lønforskelle mellem kommuner (Representative, 2019).

Lærernes startløn er gunstig, men progressionen er flad. En dansk primær- eller sekundærlærer, der startede sin karriere i skoleåret 2016/2017, modtog årligt 38 040 i købekraftstandard (KKS), hvilket er det højeste beløb i EU efter Luxembourg og Tyskland (Europa-Kommissionen/EACEA/Eurydice, 2018). Lønudviklingen er dog meget flad: Lønningerne stiger kun med 12 % efter 10 år og 16 % efter 15 år, således at den maksimale løn på 43 980 KKS kun ligger lidt over EU-gennemsnittet (se figur 2). Førskolelærere tjener ca. 10 % mindre end primær- eller sekundærlærere. Sammenlignet med lønningerne for andre arbejdstagere med en videregående uddannelse tjener de danske lærere mellem 68 % på førskoletrinnet og 95 % på sekundæruddannelsens andet trin (OECD, 2018). Ifølge data fra OECD's internationale undersøgelse fra 2018 (Teaching and Learning International Survey — TALIS) er løn, jobsikkerhed og en stabil karriere mindre motiverende faktorer for danskerne end for lærere i andre EU-lande. De danske lærere siger, at de motiveres mere af at yde et bidrag til samfundet og påvirke de unges udvikling. Deres jobtilfredshed ligger tæt på EU-gennemsnittet (89 %), og ligesom andre steder falder den en anelse efter 5 års tjeneste. De er mindre tilbøjelige end EU-gennemsnittet til at oplyse, at de stadig ville vælge lærerfaget som karrierevej (-5,3 procentpoint for unge lærere og -7,9 procentpoint efter 5 år). En lavere andel end den gennemsnitlige siger, at lærerfaget var deres første karrierevalg (OECD, 2019)¹.

¹ I 2018 deltog 23 medlemsstater i TALIS-undersøgelsen: Belgien fr, Belgien nl, Bulgarien, Cypern, Danmark, England (UK), Estland, Finland, Frankrig, Italien, Kroatien, Letland, Litauen, Malta, Nederlandene, Portugal, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Spanien, Sverige, Tjekkiet, Ungarn og Østrig. TALIS 2018 omfatter første sekundærtrinslærere og skoleledere i almindelige offentlige og private skoler.

Figur 2 Den årlige grundbruttoløn i KKS for fuldtidslærere i folkeskoler på første sekundærtrin (ISCED 24) for skoleåret 2016/2017

Kilde: Eurydice, 2018. Bemærk: For at overskueliggøre sammenligningen mellem landene præsenteres Luxembourg ikke her.

Efter reformen af folkeskoleloven er undervisningstiden, på nær på sekundæruddannelsens andet trin, blandt de højeste i EU. En dansk lærer på første sekundærtrin underviste i gennemsnit 784 timer om året i 2015, hvilket er langt over EU-gennemsnittet på 665 timer og det næsthøjeste efter Det Forenede Kongerige. Billedet ændrer sig dog på sekundæruddannelsens andet trin, hvor Danmark med et gennemsnit på 405 timer i 2017 ligger nederst på EU-ranglisten (OECD, 2018).

En lov fra 2017 giver kommunerne mulighed for undtagelsesvis at ansætte lærere uden en afsluttet læreruddannelse. Dette svækker den kvalitetstilgang, der er kernen i folkeskoleloven (2013), som har sat det mål, at 95 % af de lærere, der underviser i et specifikt fag, skal være fuldt kvalificerede. Antallet af fuldt kvalificerede lærere, som er ansat af kommunerne, faldt fra 89,2 % i 2013 til 83,8 % i 2016, men steg til 86,7 % i 2018.

Tekstboks 1: Lærere opnår en professionsbachelorgrad fra højere læreanstalter

Der blev gennemført en omfattende reform af læreruddannelsen i 2012. Læreruddannelsen blev bygget op omkring moduler, og de højere læreanstalter (Professionshøjskoler) fik mere selvbestemmelse til at udarbejde programmer for forskellige lærerprofiler (OECD, 2014).

De første resultater af en evaluering, der blev indledt i 2017, viser, at skoleledere er tilfredse med de nyuddannede læreres færdigheder og kvalifikationer. Ikke desto mindre er færdiguddannede lærere mindre overbevist om, at de er ordentligt klædt på til at arbejde sammen med forældre og andre lærere. Lærerforeninger foreslår at ændre lærernes grunduddannelse til en kandidatgrad på universitetsniveau ligesom i andre nordiske lande som svar på den stadig mere komplekse situation, lærerne står over for i skolen og i samfundet.

En del af det nationale forskningsråd foreslår, at indførelsen af elementer fra den finske model (kandidatniveau, uddannelse, som er 1 år længere og mere akademisk, men også med tid til praktik i skoler) kan øge lærernes motivation og kompetencer (Andersen, 2017).

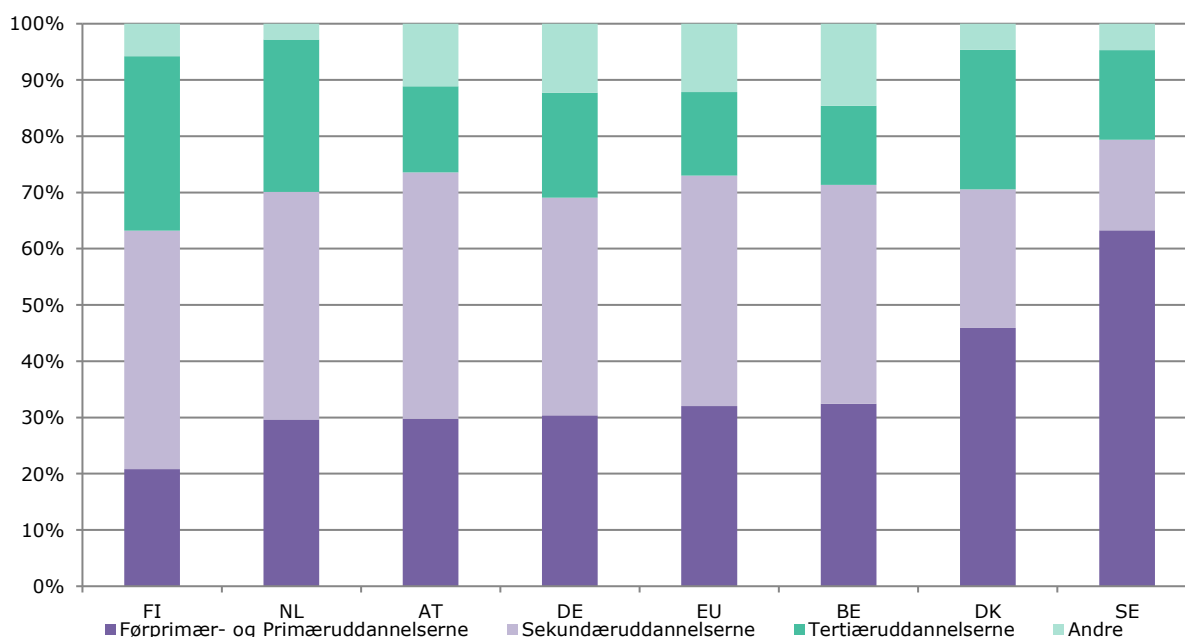
Lærernes efter- og videreuddannelse er uddelegeret til kommunerne (Europa-Kommissionen, 2018). Andelen af danske lærere, der føler sig godt eller meget godt klædt på til at bruge informations- og kommunikationsteknologi (IKT) i undervisningen (39,5 %), ligger omkring EU-gennemsnittet. TALIS 2018 viser, at under halvdelen af lærerne oplyser, at IKT var en del af deres grunduddannelse (46,7 %, 6,2 procentpoint under EU-gennemsnittet), og 11,2 % melder om et behov for faglig udvikling, hvilket er 4,9 procentpoint under EU-gennemsnittet. Danske lærere føler sig mere forberedt til at undervise i et multikulturelt og/eller flersproget miljø end EU-gennemsnittet (26,3 % mod 23,8 %), og de føler også, at dette emne er blevet integreret i deres uddannelse (36,8 % mod 31,7 %). 51,2 % mener dog, at efter- og videreuddannelse er for dyr (EU 44 %). Der er afsat over 1 mia. DKK (170 mio. EUR) til at styrke efter- og videreuddannelse i perioden 2014-2020. Kommunerne tilbyder gratis kurser til håndtering af specifikke behov (Europa-Kommissionen, 2019).

Folkeskoleloven overdrager ansvaret for den administrative og pædagogiske ledelse til skoleledere. Dette omfatter lærernes faglige udvikling og lærerbedømmelser. Skoleledere har fuld autonomi til at beslutte, om, hvordan og hvornår lærere skal bedømmes, uden at de øverste myndigheder inddrages (Europa-Kommissionen, 2019). Uddannelse af skoleledere har været en prioritet på det seneste med det resultat, at 75 % af skolelederne nu er certificeret inden for ledelse. Forskning understreger, at skoleledere spiller en vigtig rolle for lærernes selvværd og motivation. Lærerne mener, at folkeskolereformen har begrænset deres autonomi, men at skoleledere har begrænset en del af denne effekt (Andersen, 2015). Dette fik regeringen til sammen med interessenter at udvikle et nyt certifikat for skoleledere med fokus på pædagogisk lederskab, der skal tilbydes fra midten af 2019 (Skolelederforeningen, 2018).

4. Investering i uddannelse og erhvervsuddannelse

De offentlige udgifter til uddannelse som en andel af BNP faldt til 6,5 % i 2017, men ligger fortsat et godt stykke over EU-gennemsnittet (4,6 %). Udtrykt som en andel af de samlede offentlige udgifter forblev de stort set stabile på 12,7 % i 2017, hvilket igen lå et godt stykke over EU-gennemsnittet på 10,2 %. Lærernes løn, 51 %, udgør en langt mindre andel af udgifterne end EU-gennemsnittet på 62,0 %. Mellem 2010 og 2017 steg de reale (inflationskorrigerede) udgifter med 33 % hos tertiærudannelserne, men de forblev stort set uændrede hos sekundærudannelserne (-0,1 %) og førprimær- og primærudannelserne (2,5 %) (se figur 3). Der var et fald i de reale (inflationskorrigerede) udgifter på 2,7 % mellem 2016 og 2017, som påvirker alle andre niveauer end førprimær- og primærudannelse, og som sandsynligvis vil fortsætte. Antallet af elever pr. lærer steg på de forskellige uddannelsesniveauer med mellem 9 % og 43 % mellem 2015 og 2018.

Figur 3 Offentlige udgifter på hvert uddannelsesniveau, 2017

Kilde: Eurostat, COFOG. Onlinedatakode: gov_10a_exp.

Antallet af danske børn i skolealderen forventes fortsat at vokse. Eurostat forventer, at antallet af børn i skolealderen (3-18-årige) vil vokse med 12 % inden 2040, i modsætning til et fald i de fleste andre EU-lande. EU-Rådets landespecifikke henstilling for 2019 til Danmark omfattede følgende: "målrette investeringstiltag inden for den økonomiske politik mod uddannelse og færdigheder" (EU-Rådet, 2019).

5. Modernisering af førskoleundervisning og skolegang

Deltagelsen i førskoleundervisning og børnepasningsordninger er høj. Deltagelsen i førskoleundervisning og børnepasningsordninger hos børn mellem 4 år og den skolepligtige alder er på 98,0 % og har været stabil siden 2010 (98,1 %). Deltagelsen hos børn under 3 år er også ret stabil på omkring 71,7 % (2017), hvilket er meget højt sammenlignet med andre EU-lande. Institutionerne for førskoleundervisning og børnepasningsordninger er normalt åbne ca. 50 timer om ugen, og ifølge data fra EU-SILC deltager 66 % af alle børn ud af de i alt 71,7 %, der deltager, i mere end 30 timer om ugen. Der er praktisk taget ingen forskel i fremmødet hos ugunstigt og gunstigt stillede elever (OECD, 2019a). Børn over 26 uger har ret til førskoleundervisning og børnepasningsordninger (Europa-Kommissionen, 2019) støttet af det offentlige. Emotionel støtte og støtte til børnenes udvikling er en høj prioritet i førskolealderen frem for mere undervisningsfokuseret støtte. Forholdet mellem mængden af personale (herunder assistenter) og antal børn er gunstigt i international sammenhæng (OECD, 2019a) med visse forskelle mellem institutionerne.

Kvaliteten af førskoleundervisning og børnepasningsordninger er ujævn. Kommunerne afgør forholdet mellem mængden af personale og antal børn samt de ansattes kombination af kvalifikationer. Kommunerne påvirkes forskelligt af virkningerne af de nuværende nedskæringer i de offentlige udgifter. I 2017 havde lidt mere end 60 % af personalet en pædagogisk uddannelse (pædagog eller pædagogisk assistent) (Socialministeriet, 2017). To politiske aftaler med investeringer for 2 mia. DKK (268 mio. EUR), som for nylig er blevet indgået, giver mere pædagogisk personale i områder med børn fra udsatte miljøer og opkvalificering af pædagogisk personale (både pædagoger, pædagogiske assistenter, ledere og dagplejere).

Mekanismer til at hjælpe børn med overgangen til primærskolen efter førskoleundervisning og børnepasningsordninger er vigtige for at støtte dårligt stillede børn. Børn oplever betydeligt mindre direkte kontakt i overgangen fra førskoleundervisning og børnepasningsordninger til primærskolen (OECD, 2019a). Desuden er den ferie, der går forud for overgangen til primærskolen, særlig lang. Ifølge OECD kan den pædagogiske og udviklingsmæssige kontinuitet gå tabt i denne overgang. Det forhold, at forskellige organer er ansvarlige for disse uddannelsesniveauer, vanskeliggør overgangen. Der er desuden fuld lokal selvbestemmelse, hvilket betyder, at hver af de 98 kommuner udformer deres egen tilgang. Det overordnede mål om at lette overgangen er fastlagt ved lov, og der findes fælles metoder til monitorering af børn, herunder udviklingsrapporter, men forskellige tilgange fører til uensartet kvalitet i overgangen (OECD, 2019a).

Folkeskolereformen har ikke formået at forbedre elevernes trivsel eller uddannelsesresultater efter hensigten. Reformen af den omfattende primæruddannelse, der blev indledt i 2013 og trådte i kraft i august 2014, overvåges nøje. Hverken skoletrivsel eller den uddannelsesmæssige- eller sociale trivsel har vist forbedringer siden 2014/2015 (VIVE 2019, NRP, 2019). Unge fra dårligt stillede miljøer og/eller indvandermiljøer har fortsat lavere uddannelsesresultater. Selv om 55 % af vestlige førstegenerationsindvandrere og 75 % af Danmarks indfødte befolkning opnåede gode resultater i læsning ved de nationale prøver i 2017/2018, var dette kun tilfældet for 36 % af de ikke-vestlige førstegenerationsindvandrere. For matematik var forskellen den samme. Andengenerationsindvandrere klarer sig bedre, men er stadig bagud i forhold til den indfødte befolkning. Andre reformmål, såsom styrkelse af det fysiske- og tværfaglige aspekt i uddannelsen samt styrkelse af skoleledelsen, er i højere grad blevet nået.

Efter at være faldet siden 2010 er andelen af unge, der forlader skolen for tidligt, steget igen fra 2016 og er på 10,2 % i 2018. Størstedelen af ændringen sker i de større byer, hvor ændringen er fire gange større end i de mindre byer, mens der ikke er sket nogen ændringer i 2010-2018 i landdistrikterne. Der foreligger endnu ingen forskning om, hvorfor den nedadgående tendens er blevet brudt. Danmark har også en betydelig kønsforskel på 4,7 procentpoint. Forskellen mellem den indfødte og den udenlandsk fødte befolkning er imidlertid den mindste i EU på 0,3 procentpoint (og kun lidt større for dem, der er født uden for EU, på 0,9 procentpoint).

I august 2019 blev skoledagens længde afkortet med tre lektioner om ugen. Kommunerne bemyndiges til at foretage yderligere nedskæringer. Men aftalen udvider også antallet af faglektioner, styrker den støttende undervisning, giver mere lokal selvbestemmelse og sigter mod at reducere antallet af lærervikarer og forbedre læsefærdigheder. Skolelederforeningen er kritisk over for reformen og anfører, at den generelt har været underfinansieret.

6. Modernisering af videregående uddannelse

Antallet af personer i alderen 30-34 år med en videregående uddannelse steg støt til 49,1 % i 2018 med et flertal værende kvinder (56,6 %) i forhold til mænd (41,8 %). Andelen af afsluttede videregående uddannelser er meget forskellig fra region til region: I Hovedstaden (63,1 %) er andelen næsten dobbelt så stor som i Syddanmark (37,7 %). Mens andelen blandt indfødte (47,9 %) og den udenlandsk fødte befolkning (53,1 %) er forholdsvis tæt på hinanden, falder den for personer født uden for EU til 34,7 %, hvilket udgør den største forskel i EU efter Slovenien. Kun 21 % af de personer, der gennemførte en videregående uddannelse i 2017, blev uddannet inden for STEM-fagene (naturvidenskab, teknologi, ingeniørvirksomhed og matematik), hvilket er under EU-gennemsnittet på 25,8 % og langt under Tyskland med 35,6 %.

Beskæftigelsesfrekvensen for nyuddannede steg til 87,8 % i 2018. Beskæftigelsesfrekvensen er generelt høj. Personer med en erhvervsrettet sekundæruddannelse på andet trin og en erhvervsrettet postsekundær uddannelse har en bedre beskæftigelsesegnethed end dem, der kun har almen uddannelse (85,6 % mod 80 %). Videregående uddannelse (ISCED 5-8) fører kun til en marginalt forbedret beskæftigelsesegnethed på 2,2 procentpoint, hvilket er en af de mindste i EU (EU-gennemsnit: 3,8 procentpoint). Der er imidlertid en høj indtjeningsgevinst, idet den gennemsnitlige årlige indtægt for arbejdstagere med en videregående uddannelse var 65 % højere i 2017 end indkomsten for personer med en erhvervsuddannelse (VET).

Danske universiteter er fortsat attraktive for kandidater fra udlandet. 15,1 % af de kandidater i Danmark, der studerer på en videregående uddannelse, kommer fra udlandet. Omkring halvdelen af dem er tilmeldt ph.d.-studier, en fjerdedel kandidatgrader, og en femtedel tager uddannelser af kort varighed (7 % tager en fuld bacheloruddannelse)². Skønt flertallet kommer fra Europa, er andre regioner også repræsenteret, navnlig Asien. Omkring 10 % af de danske kandidater studerede i udlandet, de fleste af dem på kortvarige mobilitetsophold med meritoverførsel (8,4 %) og ca. 1,4 % for hele uddannelsesforløb. Kortvarige mobilitetsophold er størst på kandidatniveau, og mobilitetsophold for hele uddannelsesforløb er højest på ph.d.-niveau med 5 %.

De seneste reformer gør de videregående uddannelser mere fleksible og knytter dem tættere sammen med arbejdsmarkedets behov. Med en aftale fra december 2018 blev der mulighed for at indføre op til 25 et-årige erhvervsrettede kandidatstudier på heltidsbasis for at give studerende bedre muligheder for at kombinere studier og arbejde³ og for at give mulighed for at få erhvervs erfaring mellem uddannelsesgrader. Efter at have afsluttet en bacheloruddannelse har de studerende nu op til tre år til reelt at begynde med deres garanterede masterprogram. Disse reformer hilses velkommen af interessenter som Dansk Industri og Akademikerne. De seneste reformer tilskynder de videregående uddannelsesinstitutioner til at udvikle foranstaltninger til fremme af talenter. Med reformen fra 2015 "*Uddannelser til fremtiden*" blev der indført mulighed for særlige talentspor med ekstra merit. En evaluering viste, at to ud af tre universiteter anvender bredt definerede talentforanstaltninger, men den pegede også på finansiering som en metode til at støtte yderligere udvikling på området⁴. I 2019 afsatte den danske regering således 190 mio. DKK (25,5 mio. EUR) til et talentspor, der skal støtte 5 000 studerende. Snæver støtte rettet udelukkende mod talenter er blevet kritiseret af Danske Universiteter og studenterrepræsentanter, som mener, at den årlige budgetnedskæring på 2 % siden 2015 har udhulet finansieringen af det videregående uddannelsessystem.

² Kilde: Beregninger foretaget af Europa-Kommissionens Fælles Forskningscenter baseret på Eurostat (UOE, 2017).

³ Aftalen afsætter også midler til at oprette op til 50 programmer, hvor de studerende kan gennemføre de klassiske toårige kandidatstudier på deltid inden for 50 studieområder.

⁴ Se: <https://www.ft.dk/samling/20181/almdel/UFU/bilag/97/2048929/index.htm>.

7. Modernisering af erhvervsuddannelse

I 2017 blev der indskrevet 2 % færre nye studerende i de formelle erhvervsuddannelsesprogrammer i Danmark. 38,9 % af de studerende, der var indskrevet i en sekundæruddannelse på andet trin, deltog i erhvervsuddannelsesprogrammer i 2017, hvilket er et lille fald i forhold til tidligere år (og under EU-gennemsnittet på 47,8 %). Studerende på erhvervsuddannelser havde en vis eksponering for arbejdsbaseret læring — de fleste uddannelsesprogrammer giver mulighed for en række praktiske elementer i læseplanen. Beskæftigelsesfrekvensen blandt nyuddannede fra erhvervsuddannelserne steg i 2018 til 85,6 % fra 82,8 % i 2017 og lå dermed over EU-gennemsnittet på 79,5 %.

Antallet af praktikpladser er stigende, og der er indført en ny indsats for at øge bevidstheden og motivationen. Mangel på praktikpladser har været et stort problem. I august 2017 blev der indgået en trepartsaftale, der sigter mod at tiltrække unge til erhvervsuddannelserne og øge gennemførelsesprocenten. Med mere end 2 800 oprettede praktikpladser i 2018 blev målet om 2 100 nye pladser i 2019 mere end nået (NRP, 2019). I november 2018 nåede Folketinget til enighed om en indsats til en værdi af 2,3 mia. DKK (308 mio. EUR), som skal øge de lærendes bevidsthed om- og motivation for erhvervsuddannelser fra en tidlig alder. Indsatsen indebærer et stærkere fokus på praktiske færdigheder i folkeskolen med obligatoriske erhvervsrelaterede fag og eksamener og større inddragelse af kommunerne i vejledning og rådgivning.

Danmark har også gjort fremskridt med hensyn til at give migranter erhvervsuddannelse, almen uddannelse og job. En erhvervsuddannelse for nyankomne migranter (Integrationsgrunduddannelsen, IGU), der blev aftalt i samarbejde mellem regeringen og arbejdsmarkedets parter, blev indledt i juli 2016. Der gives adgang til arbejdsløshedsunderstøttelsessystemet efter en vellykket afslutning af uddannelsen. Virksomheder, der beskæftiger og uddanner nyankomne migranter, modtager økonomisk tilskud. I april 2018 var 1 440 personer indskrevet på uddannelsen, og der udstedes 70-80 nye kontrakter hver måned. I januar 2019 var tallet steget til 1 890. En evaluering af uddannelsen, der blev offentliggjort i juni 2018, viser, at kommuner og virksomheder er tilfredse med den, og at den bidrager til udviklingen af migranternes kompetencer.

Tekstboks 2: Projektet "STEM — Vejen til erhvervskompetence og beskæftigelse"

Målrettet vejledning til elever og forældre, praksisorienteret undervisning og praktikophold er nogle af aktiviteterne i dette nye projekt, der har til formål at få flere unge til at vælge en uddannelse inden for det digitale- eller tekniske område. Mercantec, en uddannelsesinstitution i Viborg, står i spidsen for projektet i partnerskab med andre fagskoler i Danmark. Projektet modtager 43 mio. DKK (5,8 mio. EUR) fra Den Europæiske Socialfond.

Projektet skaber målrettede retningslinjer og praksisorienterede læringsfællesskaber, der skal motivere flere unge til at tage en STEM-uddannelse (teknologi, IT, ingeniørvirksomhed, naturvidenskab og matematik). Samtidig oprettes der særlige klasser for erhvervsuddannelser og udvidelseskurser for talenter inden for STEM-områderne. En del af projektet fokuserer på at øge kvindelige studerendes motivation til at tilegne sig STEM-kompetencer. Arbejdsløse voksne vil også få mulighed for at løfte deres erhvervsfaglige kompetencer, hvilket hjælper dem med at gå fra at være ufaglærte til at blive faglærte.

Projektet forventes bl.a. at skabe 800 praktikpladser og gennem målrettede virksomhedsbesøg at etablere garanti for praktikplads inden for STEM-områderne i alle regioner i Danmark. Projektet løber fra 1. januar 2019 til 31. december 2021. Omkring 7 800 personer forventes at deltage.

8. Udvikling af voksenuddannelse

Der er stor deltagelse i voksenuddannelse, men en stor andel af lavtuddannede voksne har brug for opkvalificering. En mindre andel af danske voksne end EU-gennemsnittet (18,7 % i forhold til 21,9 %) har ikke en uddannelse på gymnasialt niveau eller derover. 62,5 % af de lavtuddannede voksne er i beskæftigelse, hvilket er 5,7 procentpoint over EU-gennemsnittet (2018). Niveauet for digitale færdigheder er højt: I 2017 rapporterede 75 % af de 16-19-årige, at de havde færdigheder på et højt niveau (EU-gennemsnit: 57 %). I den bredere befolkning i alderen 16-74 er tallet på 71 % (EU-gennemsnit: 57 %). Deltagelsen i voksenuddannelse, 23,5 %, ligger

et godt stykke over EU-gennemsnittet på 11,1 % (2018). Der er dog stadig næsten 530 000 personer i alderen 25-64 år i Danmark, som kun har et lavt uddannelsesniveau. Der er derfor fortsat behov for opkvalificering i overensstemmelse med Rådets henstilling, jf. afsnit 4.

Der er skabt et nationalt overblik over mulighederne for voksenuddannelse, og der er indført IKT-baserede tilgange til voksenuddannelse. Ud over trepartsaftalen har Undervisningsministeriet lanceret en webportal, som skal hjælpe voksne med at opgradere deres færdigheder og kompetencer og finde det rette uddannelsesprogram. Portalen giver et nationalt overblik over mulighederne for voksenuddannelse både for folk på arbejdsmarkedet og for arbejdsløse. IKT-baserede tilgange anvendes i stigende grad for at tilpasse uddannelse til de voksnes hverdag. I universitetsstudieprogrammer er der indført ændringer, som øger muligheden for et deltidsstudie.

De fleste lærere inden for voksenuddannelse i Danmark har formelle kvalifikationer, og der er ingen tegn på lærermangel. Inden for voksenuddannelse, hvor institutioner og læseplaner anerkendes som en del af det offentlige uddannelsessystem, står lærere over for formaliserede kvalifikationskrav, som varierer afhængigt af typen af bestemmelse. I den ikke-formelle voksenuddannelse, f.eks. aftenskoler og en del af aktiviteten på folkehøjskoler, er kvalifikationskravene mindre formaliserede. Disse lærere forventes dog ofte at have eller erhverve sig et grundlæggende certifikat til voksenundervisning.

9. Kildehenvisninger

Andersen, L. B. 2015. *Ledelsesadfærd og performance*, s.l.: KORA

Andersen, F. Ø., Wiskerchen, M. & Honore, C. L., 2017. *Finsk læreruddannelse i et dansk perspektiv*, s.l.: DPU Aarhus Universitet.

Cedefop (forthcoming). *Developments in vocational education and training policy in 2015-19: Denmark*. Cedefop monitoring and analysis of VET policies.

Cedefop (forthcoming). *Vocational education and training in Denmark: short description*. Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor.

Rådet for Den Europæiske Union (2019), Rådets henstilling om Danmarks nationale reformprogram for 2019 og med Rådets udtalelse om Danmarks stabilitetsprogram for 2018.

Danmarks Evalueringsinstitut, 2017. *Effekter af lederuddannelse*, s.l.: Danmarks Evalueringsinstitut (EVA).

Danmarks Lærerforening, 2018, <https://www.dlf.org/media/11780393/faerre-laerere-i-folkeskolen.pdf>

Drescher, M., Lauritsen, J. G. & Thorsen, T., 2016. *Folkeskolelærere skifter oftere job efter nye arbejdstids- regler og folkeskolereform*, s.l.: DST analyse.

Europa-Kommissionen/EACEA/Eurydice, 2018, *Teaching Careers in Europe: Access, Progression and Support* https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-careers-europe-access-progression-and-support_en

Europa-Kommissionen/EACEA/Eurydice, 2018. *Teachers' and School Heads' Salaries and Allowances in Europe – 2016/17*.

Europa-Kommissionen, (2019) Eurydice, *Key Data on Early Childhood Education and Care (2019)* https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/sites/eurydice/files/kd_ecec_2019_report_en_0.pdf

Rådet for Den Europæiske Union (2019), Rådets henstilling om Danmarks nationale reformprogram for 2019 og med Rådets udtalelse om Danmarks konvergensprogram for 2019.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0504&from=DA>

Undervisningsministeriet (2018). *Erhvervsuddannelsesaftale 2018*. <https://www.uvm.dk/erhvervsuddannelser/nyheder-lovgivning-og-reform/eudaftale-2018>

Økonomi- og Indenrigsministeriet, 2019, *Nationalt reformprogram (NRP)*

OECD, (2013), *Teachers for the 21st Century, Using evaluation to improve teaching*, Paris: OECD Publishing

OECD (2014), *Education Policy Outlook 2014*, Paris: OECD Publishing

OECD (2016), *PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and Equity in Education*, PISA, Paris: OECD Publishing <http://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>

OECD, (2018), *Effective Teacher Policies: Insights from PISA*, PISA, Paris: OECD Publishing

OECD, (2018), *Education at a Glance 2018*, Paris: OECD Publishing

OECD, (2019a), *Starting strong 2018*, Paris: OECD Publishing

OECD, (2019b), *EDU/WKP*, Paris: OECD Publishing

OECD (2019), *TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*, TALIS. <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>

Representative, T. U., 2019. *Lønvilkår for lærere [Interview]* (6 januar 2019).

Skolelederforeningen, (2017) SSA Etnisk: Tosprogede klarer sig fortsat ringe. [Online] Findes på: Kilde: Skolelederforeningen 19. Maj 2017 PISA Etnisk: Tosprogede klarer sig for <http://www.skolelederforeningen.org/nyheder-medier/nyheder/2017/pisa-etnisk-tosprogede-klarer-sig-fortsat-ringe/>

Socialministeriet, 2017. Kommunale forskelle i uddannet personale i. [Online] Findes på: <https://socialministeriet.dk/media/19037/kort-fortalt-kommunale-forskelle-i-uddannet-personale-i-daginstitutioner.pdf>

Den danske regering (2019), Danmarks nationale reformprogram for 2019

VIVE, (2018) Kortlægning og analyse af karakterskalaen, s.l.: Uddannelsesministeriet.

VIVE, (2019) Statusredøgørelse for folkeskolens udvikling, <https://uvm.dk/publikationer/2018/181220-statusredogørelse-for-folkeskolens-udvikling>: Undervisningsministeriet.

Weisdorf, A. K., 2017. Læreruddannelsen i internationalt perspektiv, s.l.: Professionshøjskole Absalon. https://phabsalon.dk/fileadmin/user_upload/FU/Publikationer/Laererruddannelsen_i_internationalt_perspektiv_-_Absalon_2017.pdf

Bilag I: Kilder til nøgleindikatorer

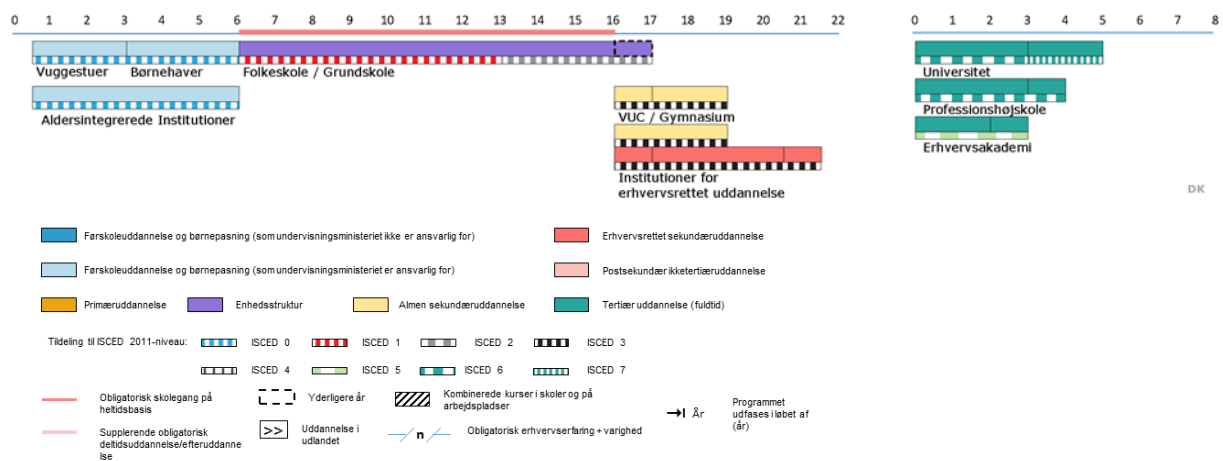
Indikator	Eurostats onlinedatakode
Unge, der forlader uddannelsessystemet tidligt	edat_lfse_14 + edat_lfse_02
Gennemførelse af videregående uddannelse	edat_lfse_03 + edat_lfs_9912
Førskoleundervisning og børnepasningsordninger	educ_uoe_enra10
Dårlige resultater i læsning, matematik og naturvidenskab	OECD (PISA)
Beskæftigelsesfrekvens for nyuddannede	edat_lfse_24
Voksnes deltagelse i læring	trng_lfse_03
Offentlige udgifter til uddannelse i procent af BNP	gov_10a_exp
Udgifter til offentlige og private institutioner pr. elev/studerende	educ_uoe_fini04

Læringsmobilitet:

- Uddannelsesmobile dimittender
- Meritmobil dimittender

Beregning fra FFC baseret på data fra Eurostat / UIS / OECD

Bilag II: Uddannelsessystemets opbygning

Kilde: Europa-Kommissionen/EACEA/Eurydice, 2018. Opbygningen af de europæiske uddannelsessystemer 2018/19: Skematiske oversigter. Fakta og tal fra Eurydice. Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor.

Bemærkninger og spørgsmål til denne rapport er velkomne og kan sendes via e-mail til:
Klaus KOERNER
klaus.koerner@ec.europa.eu
 eller
EAC-UNITE-A2@ec.europa.eu

Sammenfatning

Hovedpunkter i den tværnationale analyse

Hovedpunkter i landeanalysen

Sammenfatning

Blandt alle de faktorer, der indgår i skolemiljøet, anses lærerne for at have den største indvirkning på elevernes læringsresultater. Samtidig anvendes mere end 60 %⁵ af de offentlige uddannelsesudgifter i EU til lærere. Enhver politisk indsats, der har til formål at forbedre uddannelsesresultaterne – eller effektiviteten af uddannelse – er nødsaget til at se nærmere på lærernes rolle og søge efter måder, hvorpå man kan hjælpe lærerne i udøvelsen af deres krævende fag. Ny dokumentation fra OECD's TALIS-undersøgelse kaster mere lys over lærernes situation. De seneste undersøgelsesdata ligger til grund for rRapporten om uddannelsesovervågning 2019, som indeholder en specifik analyse af skolelærere i EU. Som en unik kilde til information om læreres motivation, livslange læring og karriere kan den nye dokumentation fra TALIS 2018 hjælpe politiske beslutningstagere med at udnytte lærernes fulde potentiale ved at forebygge og løse udfordringer.

Efter den del, der omhandler lærere, indeholder 2019-rapporten en nærmere analyse af de eksisterende mål, som Rådet for Den Europæiske Union har vedtaget inden for den strategiske ramme for europæisk samarbejde om uddannelse og erhvervsuddannelse 2020 ("EU-benchmarks"). Denne del af rapporten indeholder de seneste data om deltagelse i førskoleundervisning og børnepasningsordninger tidligt skolefrafald gennemførelse af videregående uddannelse lave præstationer med hensyn til grundlæggende færdigheder beskæftigelsesfrekvens for nyuddannede voksenuddannelse samt læringsmobilitet inden for de videregående uddannelser. Dernæst indeholder rapporten fra 2019 en analyse af de uddannelsesindikatorer, der anvendes i andre veletablerede eller nye prioriteter, herunder iværksætteruddannelse. digital uddannelse flersprogethed Rapporten rundes af med et afsnit, der analyserer offentlige investeringer i uddannelse.

I centrum for læring: lærerne

Uddannelsessystemerne i hele EU står over for en række udfordringer på lærerområdet. Flere lande står allerede over for eller kommer til at stå over for mangel på lærere, enten generelt eller inden for bestemte fagområder (typisk inden for naturvidenskab, teknologi, ingeniørvidenskab og matematik). eller i bestemte geografiske områder. I lyset af andelen af lærere på 50 år eller derover står de 23 EU-lande, der deltager i TALIS 2018, for at skulle udskifte ca. en tredjedel af lærerstaben inden for det næste årti eller så. I samme tidsrum vil mindst fem EU-lande skulle udskifte ca. halvdelen af lærerne på sekundærtrinet (Italien, Bulgarien, Litauen, Estland, Grækenland og Letland; og tilsvarende gælder for grundskolelærere i førstnævnte tre lande).

En vellykket udskiftning af lærerstaben kræver, at der handles på centrale faktorer såsom antallet af studerende, der beslutter at starte en læreruddannelse, antallet af nye lærere, der starter i jobbet, og antallet af lærere, der ophører med at arbejde. For at håndtere denne udfordring er der behov for at gøre professionen mere attraktiv og tilbyde gode arbejdsbetingelser for stabil beskæftigelse.

Ifølge undersøgelsesdata finder kun 18 % af lærerne på 7. til 10. klassetrin i EU, at deres profession nyder anseelse i samfundet, og denne andel falder med antallet af års

---

⁵ Beregning foretaget af GD EAC vedrørende Eurostats statistikker over offentlige finanser, referenceår 2017 (gov_10a_exp).

undervisningserfaring. Tilsvarende falder andelen af mere erfarne lærere, der fortsat ville vælge at arbejde som lærere, kraftigt i flere EU-lande. Generelt består der en særlig udfordring med hensyn til at tiltrække mænd til undervisningssektoren. Dette gælder især for grundskole- og førskoleniveauet, hvor andelen af kvindelige lærere udgør henholdsvis 85 % og 96 %.

Lærerlønninger svarer ikke altid til den løn, som tilsvarende fagligt kvalificerede personer oppebærer. Blandt de EU-lande, hvor der findes tilgængelige data, tjener lærere i fire lande (Tjekkiet, Slovakiet, Italien og Ungarn) på alle uddannelsesniveauer mindre end 80 % af det, som andre lønmodtagere med videregående uddannelse tjener. I de fleste medlemsstater tjener lærere på grundskoleniveau (og især førskoleniveau) mindre end lærere på sekundærtrinnet. På sekundærtrinnet synes den obligatoriske løn at være højere på gymnasietrinnet end på 7.-10. klassetrin.

Der hersker ligeledes mangel på lærere med specifikke profiler. Næsten 40 % af skolelederne i 7.-10. klassetrin i EU erklærer, at manglen på lærere, der underviser elever med særlige behov, hæmmer kvaliteten af undervisningen på deres skole. Skoleledere peger også på, at der er mangel på lærere, som har kompetencer inden for undervisning i et multikulturelt eller flersproget miljø (den største lærermangel findes i Frankrig, Italien og Portugal) og kompetencer i undervisning af elever fra socialt og økonomisk belastede hjem (den største mangel i Frankrig, Italien og Portugal). Denne anden type mangel er forandringsdrevet (teknologi, forskelligartethed i undervisningen) og peger på et behov for at forbedre undervisningen (grund- og videreuddannelse).

På baggrund af den teknologiske og demografiske udvikling har lærerne desuden mere end nogensinde brug for nye færdigheder, herunder i håndtering af kulturel og sproglig mangfoldighed i klasseværelset, undervisning i et teknologiintensivt miljø og indførelse af samarbejdsbaseret undervisningspraksis. 92 % af lærerne beretter, at de regelmæssigt deltager i faglig udvikling, og 21 % af dem erklærer, at de har behov for yderligere uddannelse i at undervise elever med særlige behov 16 % beretter om et yderligere behov for uddannelse i informations- og kommunikationsteknologi (IKT) til undervisningsbrug. og ca. 13 % melder om et yderligere behov for undervisning i flersprogede og multikulturelle miljøer.

Stigende deltagelse i uddannelse og højere uddannelsesniveau: de vigtigste resultater i de seneste ti år

EU har i de seneste ti år oplevet en voldsom stigning i antallet af afsluttede videregående uddannelser og har nået målet om, at mindst 40 % af de 30-34-årige skal have afsluttet en videregående uddannelse – en stigning fra 32 % i 2009. På trods af denne stigning aftegner der sig tydelige mønstre for uligheder i uddannelsesniveauer. For eksempel er kvinders uddannelsesniveau for videregående uddannelser (45,8 %) højere end mænds (35,7 %) – og kløften er vokset støt i de senere år. Kvinder afslutter typisk en videregående uddannelse tidligere end mænd. Samtidig er der en højere gennemførelsesprocent for unge voksne, der er født i rapporteringslandet eller andre steder i EU, end der er for unge voksne født i lande uden for EU (henholdsvis 41,0 % og 35,8 %). Alligevel viser en oversigt over politiske tiltag til forbedring af uddannelsesniveauer på de videregående uddannelser, at under halvdelen af EU-landene fastsætter specifikke mål til støtte for underrepræsenterede gruppers deltagelse i videregående uddannelser, som f.eks. handicappede, migranter eller ressourcetsvage studerende.

Antallet af børn fra 4 år, der deltager i førskoleundervisning, er steget og er nu næsten universel. Der er også en høj grad af deltagelse i førskoleundervisning for børn i alderen fra 3 år. Dog falder andelen på 90 % for befolkningen som helhed til 77,8 % for gruppen af børn, der er truet af fattigdom eller social udstødelse. Det har vist sig, at uddannelse i de første leveår giver bedre læringsresultater senere i livet, navnlig for børn fra socialt og økonomisk belastede hjem. Udfordringen med at sikre lige adgang til uddannelse i de første år skal løses.

Siden EU's samarbejdsramme på uddannelsesområdet blev iværksat i 2009, er andelen af unge, der forlader uddannelsessystemet uden at have fået en uddannelse på mindst gymnasieniveau, faldet betydeligt. På EU-plan gik denne proces ikke desto mindre i stå efter 2016. Sammenlignet med 2016 og 2018 var der gjort fremskridt med hensyn til denne indikator i store lande som Spanien og Polen samt i lande som Rumænien, Nederlandene og Portugal. Dette blev dog opvejet af en negativ udvikling i andre lande – f.eks. Italien, Sverige, Danmark, Slovakiet og Estland (efter befolkningsstørrelse). I de sidste 2 år er tidligt skolefrafald desuden steget for både unge voksne født i EU (mellem 2016 og 2017) og for unge voksne født uden for EU (mellem 2017 og 2018). En reduktion i skolefrafaldet er fortsat en prioriteret målsætning for EU, da personer, som forlader uddannelsessystemet, før de har gennemført en uddannelse på gymnasialt niveau, vil kæmpe med lavere beskæftigelse og lavere deltagelse i voksenuddannelse.

Den største udfordring for det næste årti: forbedring af læringsresultaterne i skolen og voksnes stigende deltagelse i læring

Deltagelse i uddannelse kan måles ved hjælp af data om optagelse, kvalifikationer eller præstationsprøvning. Sidstnævnte viser, at en reduktion af antallet af lavt præsterende 15-årige for at leve op til EU's mål på mindre end 15 % i 2020⁶, fortsat udgør en udfordring, især for elever fra socioøkonomisk dårligt stillede miljøer. Hvis man ikke opnår grundlæggende færdigheder i matematik, læsning og naturfag i en alder af 15 år, har det en indvirkning på den enkeltes chancer for at fortsætte med at studere, finde og fastholde beskæftigelsen senere i livet, håndtere den hastige teknologiske udvikling og udvikle sig som borgere. Mellem 2012 og 2015 har EU reelt bevæget sig længere væk fra at nå dette mål. Omkring en femtedel af eleverne i EU kan ikke løse grundlæggende læseopgaver, og andelen er lidt højere for naturvidenskab og matematik (data fra 2015). På trods af mindre gunstige eller undertiden ugunstige baggrundsforhold anses ca. en fjerdedel af de socialt og økonomisk dårligt stillede elever, der er født i et andet land, for at være akademisk modstandsdygtige. De individuelle faktorer, der er forbundet med større modstandsdygtighed, omfatter høje akademiske forventninger og ikke gå klasser om selv om tilbagetrækning fra skolen (f.eks. pjækkeri og misbrug af stoffer) har en negativ sammenkædning med modstandsdygtighed. På skoleplan er brugen af skoleevalueringer, der parrer elevernes testresultater med lærernes præstationer, tilstrækkelig tilvejebringelse af klasselokaler og det at være omgivet af elever med en højere socioøkonomisk status, alle faktorer, der spiller positivt ind i forhold til modstandsdygtighed.

Der har igennem årene været begrænset vækst i andelen af voksne, der deltager i uddannelse og erhvervsuddannelse i de seneste 4 uger i EU – fra 9,5 % i 2008 til 11,1 % i 2018. Desuden er i stort set alle EU-lande personer med ringe eller ingen kvalifikationer på uddannelsesområdet – dem, der har størst behov for adgang til læring – de mindst tilbøjelige til at drage fordel heraf. Alder og uddannelsesniveau betyder noget, når det drejer sig om voksnes deltagelse i læring. Unge voksne (25-34 år) er mere end fire gange så tilbøjelige til at deltage i læring end personer mellem 55 og 64 år. Tilsvarende er sandsynligheden for, at personer, der har en videregående uddannelse, deltager i læring, mere end fire gange højere end for personer, der højst har en eksamen på gymnasieniveau.

Udvikling af kompetencer med henblik på fremtiden og beskæftigelse

Forskningen har længe påvist de positive resultater af at kunne studere i udlandet. Tværnational læringsmobilitet forbindes med fremtidig mobilitet, højere indtjening og lavere risiko for arbejdsløshed. "At gøre læringsmobilitet til en realitet for alle" er et af målene for det europæiske

⁶ Data for dette benchmark stammer fra OECD's PISA-undersøgelse. Studerende, der scorer under niveau 2, betragtes som lavt præsterende.

uddannelsesområde⁷. I 2017 var 11,6 % af personer med videregående uddannelser "mobile", dvs. at de helt eller delvist studerede i udlandet. Omkring 8 % af dem opholdt sig i udlandet i kortere perioder, mens 3,6 % afsluttede deres uddannelse i et andet land. Erasmus +-programmet støttede ca. halvdelen af de kortvarige studieperioder, som EU's kandidater tilbragte i udlandet. Samlet set har Luxembourg, Cypern, Nederlandene og Finland (i faldende rækkefølge) store andele af mobile kandidater. Mobilitet til et land, dvs. registreringen af studerende, der rejser ind i et land for at studere i en periode, kan aflæses som et mål for uddannelsessystemets tiltrækningskraft. Med hensyn til denne indikator er Det Forenede Kongerige førende – både i procent af kandidater til landet og i absolutte tal.

Der er en række nøglekompetencer (eller kombination af viden, færdigheder og adfærd), der kan støtte en persons muligheder i livet og også lette overgangen til arbejdsmarkedet og karrieremuligheder. F.eks. øger deltagelsen i iværksætteruddannelse sandsynligheden for at engagere sig i iværksætteraktiviteter senere i livet med gennemsnitligt 35 %. Af disse 35 % udspringer en 7 procentpoints stigning af, at deltagerne har fået en bedre selvopfattelse af deres iværksætterfærdigheder. Det fremgår imidlertid af de foreliggende oplysninger, at deltagelse i iværksætteruddannelse i EU for det meste er frivillig, og at kun en håndfuld lande gør det obligatorisk.

Desuden hæmmes potentialet ved de digitale teknologier med hensyn til at forbedre uddannelsespraksis af udfordringer, som uddannelsessystemerne stadig står over for. For en vellykket gennemførelse af den digitale omstilling er det nødvendigt, at skolerne støtter lærernes digitale kompetencer med hensyn til pædagogisk brug, udformer innovative pædagogiske tilgange og leverer digitalt udstyr samt bedre konnektivitet. Kapacitetsopbygning for digital vurdering skal gennemføres for lærende, lærere, skoler og uddannelsessystemer.

Desuden kan det at tale flere sprog øge den enkeltes beskæftigelsesmuligheder. Samlet voksede antallet af elever i Europa, der var omfattet af obligatorisk sprogundervisning, både i grundskolen og på gymnasieniveau mellem 2005 og 2015. Med hensyn til førstnævnte lærte 83,7 % af børnene i grundskolen mindst ét fremmedsprog i 2014 mod 67,3 % næsten et årti tidligere. For 7.-10. klassetrin lærte 59 % af eleverne to sprog i skolen i 2015 mod 46,7 % i 2005.

Efter at have nået et lavpunkt i 2013 (75,4 %) er beskæftigelsesfrekvensen for nyuddannede steget støt i EU. Med 81,6 % i 2018 er satsen nu tæt på niveauet på 82 % fra før krisen i 2008. Men nogle lande lider stadig under følgerne af krisen med hensyn til nyuddannede akademikeres beskæftigelsesmuligheder – især Grækenland og Italien, hvor beskæftigelsesfrekvensen for nyuddannede akademikere er ca. 55 %. Sammenlignet med dimittender fra sekundærtrinnet, der er i besiddelse af en erhvervsuddannelse, har personer med en generel kvalifikation en mindre let overgang til arbejdsmarkedet (66,3 % i forhold til 79,5 %). Beskæftigelsesfrekvensen for dimittender med videregående uddannelselå på 85,5 % i 2018.

Offentlige investeringer i uddannelse

I 2017 investerede EU's medlemsstater i gennemsnit 4,6 % af deres bruttonationalprodukt (BNP) i deres uddannelsessystemer. Denne andel har været let, men konstant faldende i de seneste år, fra

---

⁷ I november 2017 mødtes EU's ledere i Göteborg for at drøfte Europas sociale dimension, herunder uddannelse og kultur. Som led i debatten om Europas fremtid redegjorde Kommissionen for sin vision og konkrete skridt til at skabe et europæisk uddannelsesområde senest i 2025. Et af hovedmålene for det europæiske uddannelsesområde er "at gøre mobilitet til en realitet for alle" ved at bygge videre på de positive erfaringer fra Erasmus+-programmet og Det Europæiske Solidaritetskorpset og udvide deres deltagelse samt ved at indføre et EU-studiekort for tilbyde en ny brugervenlig måde at opbevare oplysninger om en persons akademiske resultater. Andre foranstaltninger til fremme af mobilitet under det europæiske uddannelsesområde omfatter iværksættelse af nye processer for at sikre gensidig anerkendelse af eksamensbeviser, forbedring af sprogindlæring oprettelse af et netværk af europæiske universiteter støtte til lærere og deres mobilitet.

4,9 % i 2014. I gennemsnit bruger EU-landene ca. en tredjedel af deres offentlige udgifter til førskole- og grundskoleundervisning 41 % på sekundærtrinnet og 15 % på videregående uddannelser. Når man ser på forskellige uddannelsessektorer, faldt udgifterne i faste priser til sekundærtrinnet og videregående uddannelse (- 1,3 % mellem 2016 og 2017) og steg for førskole- og grundskoleundervisning (+ 1,4 %) samt videregående uddannelse (+ 1,7 %).

Hidtil har udviklingen i uddannelsesudgifterne stort set været uafhængig af den demografiske udvikling, til dels med undtagelse af udgifterne til videregående uddannelse. På grund af det forventede fald i mange EU-lande i antallet af personer i den skolesøgende alder vil selv udgifter i faste priser til uddannelse sandsynligvis føre til en stigning i udgifterne pr. studerende.

Hovedpunkter for de enkelte lande

Belgien

Den flamsktalende befolkning (BE fl) ønsker at gennemføre reformer på alle uddannelsesniveauer, herunder tosporet læring, med start i september 2019. Den fransktalende befolkning (BE fr) ønsker ligeledes at gennemføre skolereformer, der starter med ændringer i forvaltningen, derefter det nye udvidede fælles uddannelsesprogram og en reform af lærergrunduddannelsen fra september 2020. Uddannelsesudgifterne i Belgien hører til de højeste i EU, men uddannelsesresultaterne er forholdsvis dårlige, hvilket tyder på, at der er plads til forbedret effektivitet. For at reducere ulighed og forbedre resultaterne har lærerne brug for mere støtte til at håndtere mangfoldighed i klasselokalet. Andelen af afsluttede videregående uddannelser er høj, men der er fortsat forskelle mellem regioner og grupper.

Bulgarien

Moderniseringen af uddannelsessystemet fortsætter, men samtidig skaber kvalitet, arbejdsmarkedsrelevans og inklusion fortsat udfordringer. Den demografiske udvikling og den stigende mangel på kvalifikationer tyder på, at Bulgarien er nødt til at investere bedre i den nuværende og fremtidige arbejdsstyrkes kvalifikationer. Behovet for at opkvalificere og omskole den voksne befolkning er høj, mens deltagelsen i voksenuddannelse er lav. Lærerprofessionens status er lav, og lærerstaben bliver ældre. Lønningerne sættes i vejret som et middel til at øge professionens tiltrækningskraft. Der er taget skridt til at øge arbejdsmarkedsrelevansen af erhvervsuddannelse.

Cypern

Lærerprofessionen er meget attraktiv. Reformen med henblik på at opgradere den tegner lovende, men skal fastholdes og udvides. Der gennemføres reformer for at fremme førskoleundervisning og børnepasningsordninger af høj kvalitet. Indsatsen er imidlertid ikke tilstrækkelig for de tidlige år. Uddannelsesniveauet i de videregående uddannelser er steget yderligere, men underudnyttelsen af kvalifikationer skaber fortsat en udfordring, når man kigger på de særlige forhold, der kendetegner det cypriotiske arbejdsmarked. Der er truffet foranstaltninger til at opgradere erhvervsuddannelse og voksenuddannelse, men begge sektors tiltrækningskraft og deltagelsen heri er fortsat lav.

Danmark

Ændringer af universitetsuddannelserne gør dem mere fleksible og arbejdsmarkedsvenlige, men der er fortsat behov for flere dimittender med STEM-kompetencer. Antallet af lærepladser er sat i vejret, og der træffes foranstaltninger til fremme af voksenuddannelse. Lavere bevillinger til uddannelse har indvirkning på skoler og universiteter. Der er betydelige lokale forskelle i uddannelsesresultaterne for unge med indvandrerbaggrund.

Estland

Estland er i gang med at udforme en uddannelsesstrategi for 2021-2035 med henblik på gradvist at tilpasse systemet til ændringer på arbejdsmarkedet og i samfundet. På grund af den demografiske udvikling og uddannelsessystemets begrænsede evne til at reagere på arbejdsmarkedets behov er det fortsat en udfordring at tilpasse udbuddet af kvalifikationer til efterspørgslen efter arbejdskraft. Den aldrende lærerpopulation parret med lærerfagets lave tiltrækningskraft skaber en udfordring på den lange bane for uddannelsessystemets funktion. Deltagelse i voksenuddannelse har nået et rekordhøjt niveau, men behovet for opkvalificering og omskoling er fortsat højt.

Det Forenede Kongerige

Der gøres en indsats for at håndtere den store andel af lærere, der forlader faget. I England vokser skoleakademierne i antal, men mange oplever økonomisk pres. Konsekvenserne af Brexit for de videregående uddannelser i Det Forenede Kongerige er uklare, men der er behov for politiske løsninger til at imødegå det potentielle tab af EU-forskningsmidler og reduceret tilstrømning af studerende. England vil indføre nye kvalifikationer som led i de igangværende reformer af ungdomsuddannelserne.

Finland

Selv om undervisning er et prestigefyldt og attraktivt fag, er der mangel på børnehaveklasselærere og speciallærere. Ulighederne på uddannelsesområdet er steget noget, og udgifterne til uddannelse er faldet. Nye politiske tiltag sigter på at forbedre kvaliteten, effektiviteten og internationaliseringen af de videregående uddannelser. Efterspørgslen efter kandidater inden for informations- og kommunikationsteknologi (IKT) er stor og vanskelig at imødekomme. Gennemførelsen af reformer inden for erhvervsuddannelse er i gang, og der er planlagt reformer, der skal fremme voksenuddannelse.

Frankrig

Arbejdet med at forbedre uddannelsesresultaterne og mindske ulighederne er fortsat i gang, og der ydes støtte til undervisningspersonale og gennemføres finansieringstiltag. En ny uddannelseslov udvider den obligatoriske skolegang til børn mellem 3 og 18 år. Myndighederne står over for den udfordring at kombinere det hastige tempo, hvormed reformer gennemføres, med behovet for at høre de berørte parter, således at der sikres bred tilslutning og optimal effekt. Gennemførelsen af erhvervsuddannelserne er i fuld gang.

Grækenland

Lærerfaget er meget attraktivt i Grækenland, men der mangler muligheder og incitament til at skabe større professionalisme. Uddannelsesudgifterne er lavere end i de fleste EU-lande og går primært til lønninger. Tidligt skolefrafald er blevet yderligere reduceret, navnlig i landdistrikterne. Det er fortsat vanskeligt at finde beskæftigelse efter uddannelse, også for højt kvalificerede personer. Der er foranstaltninger i gang for at tackle hjerneflugten af personer med en videregående uddannelse, men internationaliseringen af de græske universiteter er underudviklet.

Irland

Irland har en stærk ramme for at sikre højt kvalificerede lærere og planlægger desuden at opfylde nye behov, herunder imødegå lærermangel. Skolefrafaldet er fortsat faldende, og deltagelse i førskoleundervisning og børnepasningsordninger skal understøttes af nye nationale ordninger. På trods af de øgede offentlige udgifter til uddannelse har investeringerne i de videregående uddannelser ikke ført til et stigende antal studerende. Irland gennemfører initiativer, der tager sigte på at opkvalificere og øge voksnes deltagelse i læring og uddannelse, men antallet af lavtuddannede voksne i befolkningen er fortsat betydeligt.

Italien

Italien investerer et godt stykke under EU-gennemsnittet på uddannelsesområdet, især inden for de videregående uddannelser. Andelen af lærere, der er tilfredse med deres job, er blandt de højeste i EU, men kun en lille andel mener, at deres job er et velanset fag. Obligatorisk arbejdsbaseret læring inden for erhvervsuddannelse kan bidrage til en mere struktureret uddannelse af lærlinge og lette overgangen fra uddannelse til arbejde. Uddannelsesniveaue er lavt, og overgangen fra uddannelse til arbejde er fortsat vanskelig, selv for højt kvalificerede personer.

Kroatien

Pilotgennemførelse af en reform af læseplaner og ambitiøse forberedelser til fuld gennemførelse er undervejs. Der er reformer i gang inden for erhvervsuddannelse. Deltagelse i førskoleundervisning og børnepasningsordninger hæmmes af mangel på lærere og pladser. Planer om at udvide den meget korte gennemsnitlige undervisningstid kunne bidrage til at forbedre uddannelsesresultaterne.

Letland

Letland har allerede opfyldt og overgået sine Europa 2020-uddannelsesmål. Letland påregner at opnå yderligere forbedringer af læringsresultaterne gennem den nye kompetencebaserede læseplan, en stærkere individuel tilgang til udsatte studerende, og støtte til inklusion af studerende med særlige undervisningsbehov. Adgangen til erhvervsuddannelse er stigende, og beskæftigelsesfrekvensen for færdiguddannede fra erhvervsuddannelserne er i bedring, selv om begge fortsat ligger under EU-gennemsnittet. Inden for de videregående uddannelser hilses en gradvis forøgelse af investeringerne og de gradvist stigende ændringer i kvalitetssikringen velkommen, men sektoren er fortsat opsplittet, og den internationale konkurrenceevne er lav.

Litauen

De nuværende tendenser i gruppen af studerende og lærerstaben kræver en omfattende strategi for forvaltning af udbuddet af og efterspørgslen efter lærere. Forbedring af nøglekompetencer og relevante færdigheder er fortsat en prioritet på alle niveauer. En yderligere udvikling af overvågnings- og evalueringssystemerne kan bidrage til at forbedre kvaliteten af uddannelse og erhvervsuddannelse. Der er truffet foranstaltninger til at øge uddannelsessystemets samlede effektivitet, men der er behov for en yderligere indsats for at sikre, at de gennemføres. Der mangler politiske foranstaltninger til at løse problemet med lav deltagelse i voksenuddannelse.

Luxembourg

I 2018 tiltrak mere fleksible optagelsesbetingelser for rekruttering af førskole- og grundskolelærere flere kandidater. Elevernes resultater påvirkes i høj grad af deres evne til at håndtere det tresprogede system. En reform af processen for valg af uddannelsesretning ved afslutningen af grundskolen kan have bremset op for en tendens, hvor mange elever føres frem til en uddannelse på laveste sekundærtrin. Beskæftigelsesfrekvensen blandt nyuddannede fra alle typer uddannelse er betydeligt højere end EU-gennemsnittet.

Malta

Der arbejdes på at forbedre undervisningskvaliteten og fagets tiltrækningskraft. Forbedring af kvaliteten af investeringer i uddannelse og udvikling af overvågning og evaluering er centrale udfordringer. Øget deltagelse i førskoleundervisning og børnepasningsordninger og den nye ordning for sekundærtrinnet kan være med til at nedbringe antallet af elever, der forlader skolen tidligt. Deltagelsen i videregående uddannelser er stigende, men samtidig udgør arbejdsmarkedsrelevansen heraf fortsat en udfordring.

Nederlandene

Skolefrafaldet ligger under det nationale Europa 2020-mål, men er steget en smule. Nederlandene oplever stigende mangel på lærere, både på primær- og sekundærtrinnet. Kvalitetsaftalerne for 2019-2022 har til formål at forbedre kvaliteten af erhvervsuddannelserne. Nederlandske videregående uddannelser tiltrækker i stigende grad udenlandske studerende.

Østrig

For at undgå lærermangel er Østrig nødt til at tiltrække et tilstrækkeligt antal studerende til lærergrunduddannelsen og forbedre den løbende faglige udvikling. Formålet med investeringer i videregående uddannelse er at forbedre uddannelsesmiljøet. Forbedring af den digitale kompetence

er en prioritet i uddannelsessystemet. Afbrudte nylige reformer kan svække bestræbelserne på at integrere studerende med indvandrerbaggrund og forbedre uddannelsesresultaterne for studerende fra socialt dårligt stillede miljøer.

Polen

Skolefrafaldet fortsætter med at falde, og deltagelsen i førskoleundervisning og pasningsordninger for børn under 3 år er fortsat lav. Reformen af de videregående uddannelser er blevet iværksat, og der er sket store ændringer i de højere læreanstalters funktion. Gennemførelsen af ændringerne i skolesystemet fra 2017 rejser organisatoriske og finansielle udfordringer og udfordringer omkring læseplaner. Yderligere udfordringer vedrører lærerlønnings, arbejdskraftmangel, samt grund- og videreuddannelse. Deltagelsen i voksenuddannelse er fortsat lav.

Portugal

Lærerne er tilfredse med deres arbejde, men den aldrende lærerpopulation, den høje andel af ikke-fastansat personale og svaghederne i udviklingen og den fortsatte faglige udvikling skaber fortsat udfordringer. Investeringer i opgradering af infrastruktur er utilstrækkelige, især for førskoleundervisning og børnepasningsordninger i storbyområder. Der er sket en forbedring af de regionale forskelle med hensyn til uddannelsesresultater, antallet af elever, der går en klasse om, samt skolefrafaldet. Uddannelsesniveaet på de videregående uddannelser er steget, men erhvervslivets efterspørgsel efter IKT-specialister overstiger udbuddet. Der er en betydelig andel af lavtuddannede voksne, samtidig med at deltagelsen i voksenuddannelse fortsat er lav.

Rumænien

Der er fremlagt konkrete idéer til en større reform af uddannelsessystemet. Der skal træffes klare foranstaltninger for gennemførelse af reformen. De offentlige udgifter til uddannelse er lave i sammenligning med EU, samtidig med at sektorens investeringsbehov er store. Enhver større reform vil sandsynligvis kræve yderligere finansiering i forbindelse med stærkere kapital- og effektivitetsmekanismer. Bedre støtte til lærere – navnlig ved at omstrukturere lærergrunduddannelsen og styrke den fortsatte faglige udvikling – kan bidrage til at forbedre kvaliteten og ligheden. Der blev gjort en indsats for at udvide den tosporede uddannelse. Deltagelsen i voksenuddannelse er fortsat lav på trods af det store behov for opkvalificering og omskoling.

Slovakiet

Slovakiet forbedrer førskoleundervisning og børnepasningsordninger, hvilket er særlig positivt for børn fra dårligt stillede familier. Slovakiet anlægger en mere strategisk tilgang til livslang læring, opkvalificering og omskoling. Skolefrafaldet har været fortsat stigende siden 2010 og nærmer sig 14 % i det østlige Slovakiet. Investeringerne i uddannelse er utilstrækkelige, og dette afspejles i lærernes fortsat lave lønninger til trods for de seneste stigninger.

Slovenien

Tilmelding til førskoleundervisning og børnepasningsordninger nærmer sig EU's benchmark. Andelen af slovenske elever på ungdomsuddannelser, der er tilmeldt en erhvervsuddannelse, er blandt de højeste i EU, og beskæftigelsesfrekvensen for disse færdiguddannede er høj. Der er tilstrækkeligt med nye lærere, men et stort antal lærere nærmer sig pensionsalderen, og der findes allerede lærermangel i visse kategorier. Uddannelsesniveaet på de videregående uddannelser er højt, men forskellene mellem mænd og kvinder og mellem personer født i landet og uden for landet er store.

Spanien

Lærerprofessionen er attraktiv, men arbejdsbetingelserne er forskellige fra region til region og mellem offentlige og private uddannelsessystemer. De private udgifter til uddannelse er betydelige, mens de offentlige udgifter er statiske sammenlignet med BNP. De planlagte reformer, der

afspejler den politiske usikkerhed, er blevet bremset. Processen for modernisering af erhvervsuddannelse er i gang. Voksnes deltagelse i uddannelse stiger langsomt.

Sverige

Uddannelsesniveaet på de videregående uddannelser og beskæftigelsesfrekvensen for kandidater er høj. Befolkningens digitale færdigheder er blandt de bedste i EU. Der er alvorlig mangel på lærere, og mange lærere savner formelle kvalifikationer. Segregation og adskillelse i skolerne giver anledning til alvorlige og voksende bekymringer.

Tjekkiet

Tjekkiet fortsætter med at gøre erhvervsuddannelse mere relevant i forhold til jobmarkedets behov. Myndighederne gør god brug af EU-midler til at støtte reformer. Integrerende uddannelse skrider frem, men de foranstaltninger, der er rettet mod romaer, er fortsat begrænsede. Lærerprofessionens tiltrækningskraft er fortsat lav.

Tyskland

Tyskland har annonceret betydelige investeringer i de kommende ti år i digitalisering, videregående uddannelse og forskning, men også i skoleundervisningen. Tyskland er ved at forberede sig på en grundlæggende ændring af arbejdsstyrkens kvalifikationer ved at gennemføre digitale initiativer og ved at omlægge voksenuddannelsessystemet. Lærerstaben bliver ældre, og Tyskland står over for en udfordring med at erstatte et stort antal lærere. Unge fra dårligt stillede socioøkonomiske miljøer og/eller indvandremiljøer halter fortsat bagefter med hensyn til uddannelsesniveau.

Ungarn

De seneste tiltag har opkvalificeret personalet i førskoleundervisning og børnepasningsordninger. Foranstaltninger til indsnævring af forskellene mellem elevernes resultater er blevet styrket. Kravene til optagelse på de videregående uddannelser er gjort mere restriktive. En ny mellemsigtet strategi har til formål at modernisere erhvervsuddannelse og voksenuddannelse.

SÅDAN FINDER DU OPLYSNINGER OM EU

Online

Oplysninger om EU er tilgængelige på alle EU's officielle sprog på Europawebstedet:
https://europa.eu/european-union/index_da

EU-publikationer

Du kan downloade eller bestille EU-publikationer gratis eller mod betaling på:
<https://publications.europa.eu/da/publications>. Du kan bestille flere eksemplarer af de gratis publikationer ved at kontakte Europe Direct eller dit lokale informationscenter (se https://europa.eu/european-union/contact_da).

